

Fakulta elektrotechniky a informatiky, Slovenská technická
univerzita, Ilkovičová 3, 812 19 Bratislava 1

Podnikové hospodárstvo

Náklady podniku

Juraj Pálfy
Aplikovaná informatika
2007/2008
3. ročník

Obsah

1	Základné pojmy	2
2	Náklady podniku	2
3	Podstata a vznik nákladov	3
3.1	Podstata nákladov	3
3.2	Vznik nákladov	3
4	Klasifikácia nákladov	4
4.1	Druhové (ekonomické) členenie nákladov	4
4.2	Členenie nákladov podľa položiek kalkulačného vzorca	5
4.2.1	Priame náklady	5
4.2.2	Nepriame (režijné) náklady	6
4.3	Rozdelenie nákladov podľa ich závislosti od objemu výkonov	6
4.3.1	Fixné náklady	7
4.3.2	Variabilné náklady	9
4.3.3	Hraničné a prírastkové náklady	10
4.4	Možnosti znižovania nákladov	10
4.4.1	Zdroje a prostriedky znižovanie nákladov	10
4.4.2	Znižovanie priamých nákladov	12
4.4.3	Znižovanie režijných (nepriamých) nákladov	13
4.5	Ukazovatele hodnotenia úrovne nákladov	14
5	Kontrolné otázky	16
6	Použitá literatúra	17

1 Základné pojmy

Celkové náklady vyjadrujú sumu všetkých nákladov, ktoré napočítame (kumulujeme) na príslušný výkon, stredisku, alebo inú organizačnú zložku, podnik za určené obdobie. Náklady v príslušnom členení na stanovené obdobie a na stanovený účel eviduje, spracováva, priraduje a kontroluje v podniku v rámci jeho informačnej sústavy účtovníctvo.

Priemerné náklady náklady na jednotku výroby, náklady pripadajúce na jeden výrobok (nazývame ich tiež ako jednotkové náklady).

Fixné náklady stále, nemeniace sa náklady so zmenou objemu výkonov (patria medzi krátkodobým nákladom).

Variabilné náklady meniace sa s rozsahom výkonov. Ak rastie výroba, rastú aj variabilné náklady a naopak.

Hraničné náklady dodatočné náklady, prírastok celkových nákladov v dôsledku zvýšenia výroby o 1 jednotku.

Prírastkové náklady predstavujú prírastok nákladov vyvolaný prírastkom objemu výkonov.

Priame náklady je možné k jednotlivým výkonom priradovať bezprostredne a uplatniť pritom aj zodpovedajúce postupy.

Nepriame náklady (režijné) sú hlavne náklady na obsluhu a riadenie výroby.

2 Náklady podniku

Náklady podniku sú základnou ekonomickou kategóriou podnikovej ekonomiky, odrážajú podmienky výroby alebo poskytovaných služieb konkrétneho výrobcu alebo obchodníka. Náklady tvoria následne výraznú časť ceny produkcie. Nezastupiteľný význam má táto ekonomická veličina pre posudzovanie úrovne hospodárenia a rentability, alebo hodnotenia radu čiastkových efektívností nielen výrobných a obchodných procesov, ale zvlášť podniku ako celku. Zo zásady hospodárnosti vyrobiť maximum výrobkov (služieb) s minimom spotreby výrobných faktorov vyplýva dôležitosť nákladov a nevyhnutnosť venovať sústavnú pozornosť ich teoretickému štúdiu a praktickému uplatňovaniu.

3 Podstata a vznik nákladov

Na začiatku si vyjasníme rozdiel medzi pojmami “výdavky” a “náklady”.

Výdavky znamenajú zmenšenie objemu finančných prostriedkov podniku, vznikajú v okamihu úhrady.

Náklady predstavujú použitie (spotrebu) výrobných faktorov na určité výkony, vznikajú v okamihu spotreby.

3.1 Podstata nákladov

Ekonomická teória a podniková prax poznajú dve ponatia nákladov:

- vo finančnom účtovníctve
- vo vnútropodnikovom (manažerskom) účtovníctve

Vo finančnom účtovníctve je určené pre externých užívateľov. Vo vnútropodnikovom (manažerskom) účtovníctve to využívajú manažéri v riadení. Každá činnosť podniku je spojená so spotrebou (využívaním) živej a zhmotnej práce. Opracované hodiny, spotrebovaný materiál a energia, opotrebovanie majetku sa v naturálnom vyjadrení nedajú sumarizovať. Môžeme takto urobiť vtedy, ak spotrebu podnikových výrobných faktorov vyjadríme v peniazoch. Takúto spotrebu nazývame náklady podniku. Ekonomická teória ich podstatu definuje tak, že náklady podniku predstavujú peňažné ocenenie spotreby podnikových výrobných faktorov vrátane ostatných účelovo vynaložených nákladov, ktoré sú potrebné na tvorbu podnikových výnosov.

3.2 Vznik nákladov

Ekonomická teória sleduje vznik nákladov v dvoch polohách:

1. Vznik nákladov ako ekonomická kategória
2. Vznik nákladov určitého výrobku v podniku

Náklady podniku ako ekonomická kategória vznikajú súčasne s tovarovou výrobou. Ich existencia vyplýva z tovarovej činnosti a sú s ňou nerozlučne späté počas všetkých vstupňov jej vývoja. Materiálnym základom vzniku nákladov je spotreba elementárnych výrobných faktorov, ktoré musia byť v dispozícii v množstve a v štruktúre potrebnej na uskutočnenie plánovaných výkonov. Ide o počet pracovníkov v potrebnej kvalifikačnej štruktúre, množstvo príslušného materiálu, strojov, budov, dopravných prostriedkov, ... Vznik nákladov

určitého výrobku v podniku sa tak na prvý pohľad spája so začatím výrobného procesu (činnosti). Náklady na výrobok ovplyvňujú predovšetkým vlastnosti výrobku a spôsob výroby. O väčšine nákladov (80% až 85%) na výrobok sa rozhoduje už v predvýrobných etapách, kedy sa stanovuje technologický postup a vlastnosti výrobku.

4 Klasifikácia nákladov

Podľa najnovších poznatkov sa rozdeľujú štyri hlavné skupiny:

1. druhové členenie nákladov - poskytuje prehľad o štruktúre nákladov podľa ekonomicky rovnorodých druhov.
2. členenie nákladov podľa položiek kalkulačného vzorca - obsahuje náklady podľa ich vzťahu k výrobnému procesu, t.j. podľa miesta vzniku a účelu vynaloženia.
3. rozdelenie nákladov podľa ich závislosti od objemu výkonov - pomocou koeficienta reakcie rozdeľujeme náklady na variabilné a fixné.
4. členenie nákladov podľa rozhodovacieho procesu - manažérske chápanie nákladov.

4.1 Druhové (ekonomické) členenie nákladov

Podľa tohto hľadiska ich členíme na ekonomicky rovnorodé skupiny:

- materiálové náklady (spotreba materiálu a energie)
- služby (externé)
- mzdové a ostatné osobné náklady
- dane a poplatky
- iné prevádzkové náklady
- odpisy a rezervy
- finančné náklady
- rezervy a finančné náklady
- mimoriadne náklady
- dane s príjmov.

4.2 Členenie nákladov podľa položiek kalkulačného vzorca

Podstata tejto klasifikácie spočíva v tom, že všetky náklady sa rozdeľujú podľa ich vzťahu k výrobnému procesu (činnosti podniku), teda podľa toho, aké použitie môže mať ten istý druh nákladov. Podľa spôsobu priradenia nákladov k výkonom členíme náklady na:

- priame náklady
- nepriame náklady

Na základe doterajších skúseností sa všeobecne pre výrobný podnik odporúča kalkulačný vzorec s nasledujúcimi kalkulačnými položkami:

1. priamy materiál
2. priame mzdy
3. ostatné priamé náklady
4. prevádzková (výrobná) réžia
- 1.-4. **vlastné náklady výroby**
 5. správna réžia
- 1.-5. **vlastné náklady výkonu**
 6. odbytové náklady
- 1.-6. **úplné vlastné náklady výkonu**
 7. zisk, strata
- 1.-7. **predajná cena výkonu**

4.2.1 Priame náklady

Priame náklady je možné k jednotlivým výkonom priradovať bezprostredne a uplatniť pritom aj zodpovedajúce postupy.

Priamy materiál tvorí nevyhnutný materiálový prvok výrobného procesu. Patrí sem výrobná spotreba surovín a základného materiálu, výrobkov, polotovarov a služieb kooperujúcich podnikov, resp. pomocného materiálu, technologického paliva a energie, čiže pracovné predmety, ktoré vchádzajú do výrobku a tvoria základ výrobku.

Priame mzdy sú mzdy priamo súvisiace s uskutočnením príslušného výkonu, ktoré možno určiť priamo na kalkulačnú jednotku - výkon, výrobok. Sú to mzdy výrobných robotníkov za odpracovanú dobu, alebo splnenú prácu, základné mzdy - úkolové, časové - príplatky a doplatky ku mzde, prémie a odmeny a pod.

Ostatné priamé náklady sú náklady ktoré nie sú obsiahnuté v priamých materiálových nákladoch a ktoré možno zo zreteľom na ich význam určiť priamo na kalkulačnú jednotku - konkrétny výkon, napr. technologické palivo a energia, patenti a licencie, náklady na záručné opravy, náklady na prevádzku stavených strojov a zariadení.

4.2.2 Nepriame (režijné) náklady

Prevádzková (výrobná) réžia je to súhrn nákladov súvisiacich s riadením a obsluhou prevádzky podniku, ktoré nemožno určiť priamo na kalkulačnú jednotku, patria do nej napr. materiál, palivo, energia, prepravné, odpisy, osobné náklady, atď.

Správna réžia jedná sa o časovo rozlíšené prvotné a druhotné náklady, súvisiace s riadením a správou podniku, alebo jeho organizačného útvaru ako celku, s organizáciou a všeobecnou obsluhou výrobnou, alebo nevýrobnou činnosťou.

Odbytové náklady skladajú sa z odbytových nákladov, ako sú náklady na prieskum trhu, skladovanie, propagáciu, predaj, expedíciu, a dopravu výrobkov. Tieto náklady môžu byť priame (napr. náklady na obaly, prepravné, reklama, ...) a nepriame (napr. odbytová réžia).

4.3 Rozdelenie nákladov podľa ich závislosti od objemu výkonov

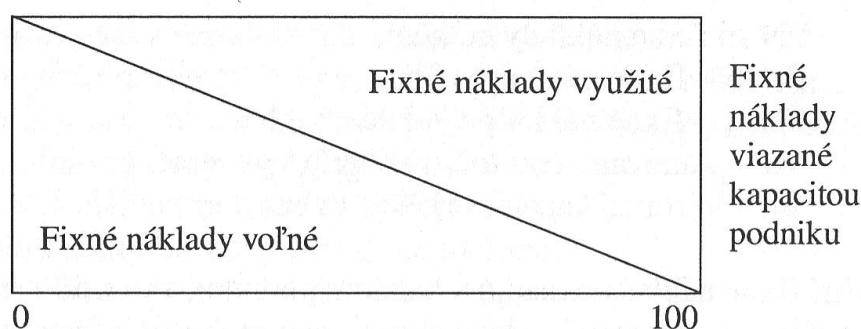
Členenie podľa závislosti nákladov od objemu výkonov vyjadruje tú skutočnosť, že pri zmenách objemu výroby, pri rôznom využití výrobnou kapacitou, sa jednotlivé druhy nákladov správajú rôzne a môžeme ich priebeh sledovať, vyhodnotiť a určiť správnosť ich vývoja alebo nežiadúci smer vývoja. Náklady podľa uvedeného kritéria členíme na dve základné skupiny:

- fixné náklady
- variabilné náklady

Závažnou ekonomickou kategóriou, nadväzujúcou na variabilné náklady, sú hraničné náklady.

4.3.1 Fixné náklady

Fixné náklady (stále, pevné, nepružné) sú vyvolané nevyhnutnosťou zabezpečiť prevádzkovú pohotovosť (výrobnú kapacitu) podniku ako celku. E. Guttenberg tvrdí, že ich príčinou sú tzv. potencionálne výrobné faktory, ktoré sú jednorázovo vkladané do výroby a zabezpečujú určitý rozsah výrobnéj kapacity. Príčinou nutnosti jednorázového vkladu je ich technická nedeliteľnosť (napr. stroje).

Obrázok 1: Využitie kapacity a fixných nákladov podniku

Koeficient reakcie pre fixné náklady je rovný číslu nula ($K_r = 0$). Fixné náklady tvoria jednu z dôležitých rezerv znižovania nákladov. Vo svojej absolútnej výške sa menia pri zmenách v rozsahu kapacít. Pri zmenách obmeny produkcie v rámci existujúcej kapacity sa nemenia vôbec, alebo nepatrne. Zvyšovaním objemu výkonov náklady na jednotku produkcie klesajú. Nie všetky náklady, ktoré patria do fixných nákladov, sa správajú pri zmene objemu výkonov rovnako. Môžeme ich rozčleniť do dvoch skupín:

absolútne fixné

- jednorázové náklady
- priebežné náklady

relatívne fixné

- využité
- voľné (nevyužité)

Absolútne fixné náklady sú také, ktorých celková výška za rovnaké obdobie sa nemení, hoci sa mení objem produkcie. Sú to mzdy niektorých pracovníkov,

odpisy z budov a stavieb, náklady na patenty a licencie, náklady na technický rozvoj a pod. Do skupiny relatívne fixných nákladov patria tie náklady, ktoré sa vo svojom úhrne nemenia iba v rámci určitého objemu produkcie. Ich vznik vyvolala až výroba pevného výrobku, nasledujúca výroba nevyžaduje zvýšenie fixných nákladov. Avšak len čo objem výkonou prekročí hranicu výrobnnej kapacity, zmenia sa fixné náklady. Nie však postupne, ale naraz - skokom.

$$\text{Voľné fixné náklady } FN_{vo} = \left(\frac{V_k - V_o}{V_k} \right) \cdot FN$$

$$\text{Využité fixné náklady } FN_{vy} = \left(\frac{V_o}{V_k} \right) \cdot FN$$

FN - sú fixné náklady celkom

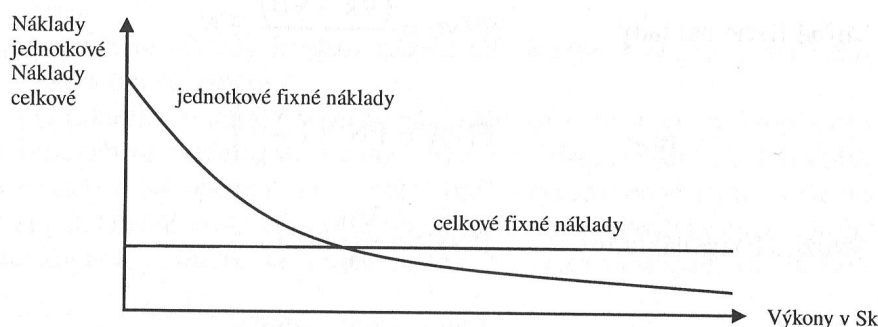
FN_{vo} - fixné náklady voľné

FN_{vy} - fixné náklady využívané

V_o - plánovaný (skutočný) objem výkonov

V_k - výrobná kapacita (100% výkon)

Voľné fixné náklady existujú v každom podniku a to v dôsledku disproporcií medzi čiastkovými kapacitami. Je potrebné ich čo najviac znížiť, lebo zhoršujú ekonomické výsledky podniku. Stupeň využitia fixných nákladov označujeme zvyčajne v percentuálnom vyjadrení.

Obrázok 2: Vývoj celkových a jednotkových fixných nákladov

Absolútne fixné náklady môžeme ešte členiť na:

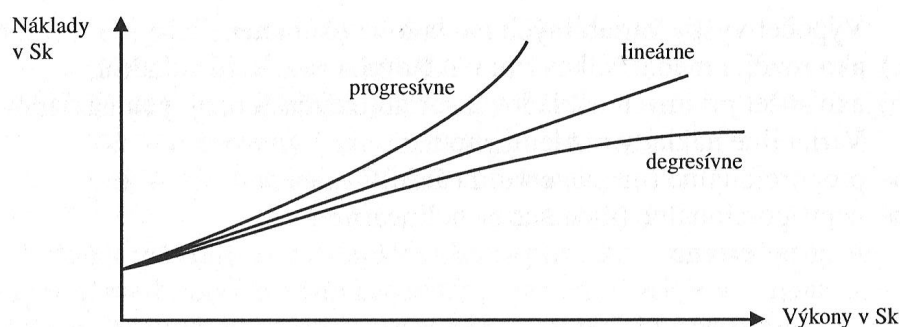
- jednorázové náklady (napr. náklady spojené so zábehom novej výroby)
- priebežné náklady, ktoré sú závislé od času (napr. odpisy, platy režijných zamestnancov)

4.3.2 Variabilné náklady

Každá zmena objemu produkcie vyvoláva aj zmenu nákladov, ktoré s touto produkciou priamo súvisia. Náklady, ktoré sa menia so zmenou objemu výroby, označujeme ako variabilné náklady.

Variabilné náklady rozdeľujeme na:

- proporcionálne - meniace sa lineárne
- neproporcionálne - meniace sa nelineárne
 - progresívne
 - degresívne
 - regresívne

Obrázok 3: Vývoj variabilných nákladov

Koeficient reakcie (K_r) je rôzny od čísla 0. V závislosti od hodnoty, akú dosiahne koeficient reakcie vieme určiť vývoj nákladov takto:

- $K_r = 1$ jedná sa o proporcionálne náklady - to znamená, priamo úmerne so zmenou produkcie sa menia aj náklady.
- $K_r \in < 0, 1 >$ jedná sa o variabilné náklady degresívne - degresívny vývoj nákladov znamená, že každá nasledujúca jednotka sa vyrába lacnejšie ako predchádzajúca.
- $K_r > 1$ jedná sa o variabilné náklady progresívne - znamená predražovanie výroby zapríčinené tým, že každá nasledujúca vyrobená jednotka produkcie spotrebuje viac nákladov ako predchádzajúca, t.j. vyrába sa drahšie.

- $K_r < 0$ jedná sa o variabilné náklady regersívne - regresívne náklady sa vyvíjajú nepriamo úmerne s objemom produkcie, t.j. ich celková výška ich pri raste objemu výkonov klesá a pri ich poklese vstúpa. Ako regresívne náklady môžeme označiť mzdy vyplatené za prestoje, za časy čakania a pod. Sú to náklady bezprostredne súvisiace s využívaním výrobnnej kapacity podniku.

4.3.3 Hraničné a prírastkové náklady

Používajú sa na rozhodovanie o prebratí nasledujúcej jednotky výroby (hlavne pri nevyužívanej časti existujúcej kapacity výroby) v priebehu plánovaného obdobia. Pod pojmom hraničné náklady rozumieme tú sumu z variabilných nákladov, ktorá sa pridáva každým nasledujúcim výrobkom k celkovým variabilným nákladom vynaloženým na predchádzajúci počet jednotiek. Pomer medzi prírastkom variabilných nákladov (ΔN_v) a prírastkom produkcie (ΔV) nazývame úrovnou prírastkových nákladov (ΔU_{Np}) teda platí

$$U_{Np} = \frac{\Delta N_v}{\Delta V}$$

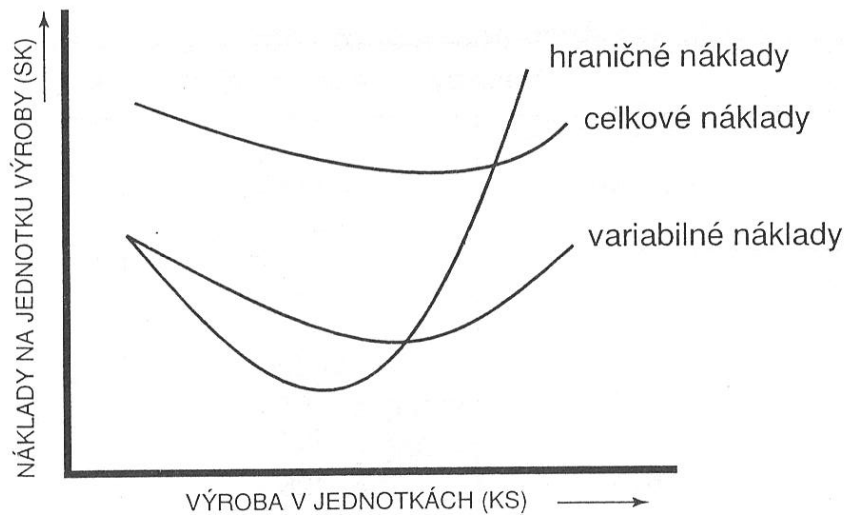
Hraničný, znamená prírastkový (dodatočný), rozhoduje sa vždy na základe porovnania prírastku nákladov a prírastku výkonov (výnosov). Zásadnú úlohu pri rozhodovaní hrajú hraničné náklady a hraničný úžitok. Hraničné náklady sú smernicou krivky celkových nákladov. Význam hraničných nákladov je v tom, že dávajú odpoveď na veľmi dôležitú otázku, ktorá znie nasledovne: “pokiaľ je z ekonomického hľadiska únosné zvyšovať objem produkcie jednotlivých výkonov v rámci existujúcej kapacity výroby”. Je to potiaľ, kým sa realizačná cena výrobku rovná hraničným (prírastkovým) nákladom, alebo ich prevyšuje.

4.4 Možnosti znižovania nákladov

Jednou z podmienok racionalizácie činnosti podniku je dosahovanie čo najmenších nákladov na jednotku produkcie pri rovnakej, alebo pri vyššej úrovni kvality výkonov. Preto treba hľadať a využívať možnosti znižovania nákladov.

4.4.1 Zdroje a prostriedky znižovanie nákladov

Zdroje (rezervy) znižovania nákladov predstavujú nevyužitú možnosti pri ich odkrývaní musíme mať na zreteli ich vzájomnú súvislosť. Medzi základné rezervy znižovania nákladov patrí:

Obrázok 4: Vývoj hraničných, variabilných a celkových nákladov na jednotku výroby

- využívanie obežného majetku a zrýchľovanie jeho odratu
- využívanie kapacity výrobky (činnosti podniku)
- stanovenie optimálneho sortimentu
- zvyšovanie kvality materiálu, výrobku, atď.

Spôsoby zrýchľovania obratu obežného majetku sú rozličné. Vo výrobe je pre zrýchlenie obežného majetku žiadúce:

- udržiavať na najnižšej potrebnej úrovni nedokončenú výrobu, lebo inak sa umŕtvuje obežný majetok a sťažuje organizáciu práce
- skracovať výrobný cyklus, ktorý je jedným z hlavných činiteľov zrýchľovania obratu obežného majetku vo výrobnom procese

Medzi znižovaním nákladov a zrýchľovaním obratu obežného majetku je vzájomná súvislosť:

- úspora v potrebe materiálových prvkov výroby znižuje výšku výrobných zásob a uvoľňuje obežný majetok

- úspešné zrýchlenie obratu obežného majetku zase znižuje náklady o ušetrené úroky a zvyšuje zisk podniku

Prostriedky znižovania nákladov sú konkrétne opatrenia na využitie rezerv. Sú nevyhnutné preto, lebo odkrytie rezerv ešte nezabezpečuje, že rezervy sa skutočne využijú. Medzi základné prostriedky znižovanie nákladov patria:

- zavádzanie modernej techniky a technológie
- zlepšovanie organizácie práce
- zvyšovanie odborného vzdelania pracovníkov

Prostriedky znižovania nákladov možno členiť, z viacerých hľadísk:

- podľa stupňa riadenia, od ktorého závisí realizovanie opatrení na využitie rezerv
- podľa spôsobu, ako sa uhradzujú rôzne druhy opatrení
- podľa času potrebného na uskutočnenie určitých opatrení a využitie rezerv
- podľa vplyvu na náklady

4.4.2 Znižovanie priamých nákladov

Význam zhospodárňovania činnosti podniku znižovaním priamých nákladov, je daný ich vysokým podielom na celkových nákladoch. Pri sledovaní znižovania priamých nákladov si treba osobitne všímať priame materiálové a priame mzdové náklady. Základnými zdrojmi znižovania priamych materiálových nákladov sú:

- zníženie obstarávacích nákladov materiálu, ktoré sa docielili:
 - správnym výberom materiálov a dodávateľov
 - poklesom vedľajších obstarávacích nákladov (straty materiálu pri doprave, náklady na nakladanie, atď.)
- zníženie spotreby celkového množstva základného materiálu, ktoré možno dosiahnúť:
 - znížením obsahu základného materiálu v zhotovovanom výrobku (napr. zmenou konštrukcie)

- zvýšením vstupňa využitia materiálu, čiže znížením strát materiálu v transformačnom procese

Spotrebu materiálu stanovujeme obyčajne normami. Pri ich vypracúvaní musíme zohľadňovať nutný odpad (stratu)

$$S_n = \frac{H}{100 - P_0} \cdot 100$$

kde S_n je norma spotreby H - hmotnosť výrobku (čistá spotreba materiálu) P_0 - percento odpadu (strát) celkovej hmotnosti spotrebovaného materiálu. Ak poznáme podiel priamých materiálových nákladov na nákladoch v celkom, môžeme vypočítať o koľko sa znížia náklady pri znížení normi spotreby o určité percento, podľa nasledovného vzorca

$$P_z = d_{N,M} - \left(\frac{d_{N,M}(100 - U_m)}{100} \right)$$

kde P_z je percento zmeny priamych materiálových nákladov $d_{N,M}$ podiel priamych materiálových nákladov na celkových nákladoch U_m úspora materiálových nákladov (%). Čím väčší bude rozdiel medzi rastom produktivity práce a rastom miezd tým väčšia bude ich úspora na jednotku produkcie. Percento zmeny (P_z) priamych miezd na jednotku produkcie vplyvom zmeny produktivity práce určíme vzorcom:

$$P_z = \frac{p - k}{100 + p} \cdot 100$$

kde p je percento rastu produktivity práce k percento rastu priamých miezd.

4.4.3 Znižovanie režijných (nepriamých) nákladov

V režijných nákladoch podstatnou časť predstavujú náklady na údržbu, dopravu medzi pracoviskami, odpisy, spotrebu materiálu a mzdy riadiacich pracovníkov. Pri určovaní rozhodujúcich zdrojov znižovania režijných nákladov je východiskom druhové členenie nákladov. Poradie jednotlivých zdrojov možno stanoviť podľa závislosti jednotlivých položiek od zmeny objemu výkonov takto:

- znižovanie odpisov investičného majetku
- znižovanie mzdových nákladov na riadenie a obsluhu výroby
- znižovanie nákladov na pomocný materiál, palivo a energiu

Vplyv zmeny objemu výkonov na režijné náklady sa dá kvantifikovať niekoľkými spôsobmi.

1. výpočet percenta zmeny fixných nákladov na jednotku výkonov (P_f)

$$P_f = 100 - \left(\frac{100}{100 + P_v} \right) \cdot 100$$

kde P_v je percento zmeny výkonov

2. stanovenie plánovanej výšky fixných nákladov na jednotku výkonu ($N_{f,1}$)

$$N_{f,1} = \frac{N_{f,0}}{100 + P_v} \cdot 100$$

kde $N_{f,0}$ sú absolútne fixné náklady na jednotku výkonov v predchádzajúcom období

$$N_{f,1} = \frac{N_{f,x}}{100 + P_v} \cdot 100$$

kde $N_{f,x}$ sú relatívne fixné náklady na jednotku výkonov v predchádzajúcom období upravené o predpokladané zníženie, resp. zvýšenie fixných nákladov v plánovanom období.

3. zistenie zmeny percentuálneho podielu odpisov (Z_{da}) na celkových nákladoch

$$Z_{da} = \left(\frac{d_{a,0} \cdot 100}{P_v} \right) - d_{a,0}$$

4.5 Ukazovatele hodnotenia úrovne nákladov

Pre správne pochopenie jednotlivých ukazovateľov nákladov je potrebné poznať základné pojmy: celkové náklady, priemerné náklady, hraničné náklady, štruktúra nákladov. **Celkové náklady** vyjadrujú sumu všetkých nákladov, ktoré napočítame (kumulujeme) na príslušný výkon, stredisku, alebo inú organizačnú zložku, podnik za určené obdobie. Náklady v príslušnom členení na stanovené obdobie a na stanovený účel eviduje, spracováva, priraduje a kontroluje v podniku v rámci jeho informačnej sústavy účtovníctvo. **Priemerné** (jednotkové) náklady sa kvantifikujú ako podiel celkových nákladov, ktorý pripadá na jednotky výroby pri dosiahnutí určitého objemu výroby v určitom období. Niekedy ich nazývame aj jednotkové náklady.

Priemerné (jednotkové) náklady vypočítame podľa vzťahu

$$N_j = \frac{CN}{Q}$$

kde N_j náklady jednotkové CN celkové náklady Q objem produkcie (v naturálnom vyjadrení) Hraničné náklady vypočítame pomocou prírastkových nákladov:

$$HN = \frac{\Delta N}{\Delta Q}$$

kde HN hraničné náklady ΔN prírastok nákladov ΔQ prírastok produkcie Prírastkové náklady vypočítame:

$$\Delta N = N_1 - N_0, \Delta N_j = \frac{N_1 - N_0}{Q_1 - Q_0} = \frac{\Delta N}{\Delta Q}$$

kde ΔN_j sú náklady prírastkové jednotkové N_1 náklady na zvýšený objem produkcie N_0 náklady na pôvodný (východiskový) objem produkcie Q_0 pôvodný (východiskový) počet výrobkov Q_1 zvýšený počet výrobkov $\Delta N \Delta Q$ prírastok (zmena) nákladov, produkcie. Rozdiel medzi príjmami z predaja výkonov podniku a jeho nákladmi vyjadruje výsledok hospodárenia podniku zjednodušene ide o rozdiel:

Výsledok hospodárenia (+ zisk, - strata) = Výnosy - Celkové náklady

Rentabilita nákladov (RN) znamená pomer zisku (Z) k nákladom (CN) podniku, vyjadruje sa zvyčajne percentuálne:

$$RN = \left(\frac{Z}{CN} \right) \cdot 100\%$$

Vyjadruje, koľko halierov zisku pripadne na jednu korunu nákladov. Nákladová účinnosť N_u predstavuje vzájomný podiel tržieb (T) a nákladov (CN):

$$N_u = \frac{T}{CN}$$

Je žiadúce, aby jeho pomer bol vyšší ako 1,0. Ukazovateľ vyjadruje v tvare koeficienta, koľko korún tržieb pripadá na jednu korunu nákladov. **Ukazovateľ nákladovosť** (h) je recipročným ukazovateľom k predchádzajúcemu, znamená podiel nákladov z výnosov (V_y) alebo z tržieb (T):

$$h = \frac{CN}{V_y(T)}$$

Tento ukazovateľ sa nazýva aj halierovým ukazovateľom nákladov, alebo nákladovou náročnosťou výnosov. Výsledok udáva, koľko halierov nákladov pripadá na jednu korunu výnosov. Je žiadúce, aby hodnota tohto ukazovateľa bola nižšia ako 1,0.

5 Kontrolné otázky

1. Aká je definícia nákladov podniku?
2. Aký je rozdiel medzi nákladmi a výdavkami?
3. Aké skupiny nákladov sa vyskytujú v členení nákladov podľa položiek kalkulačného vzorca?
4. Čo sú priame a nepriame náklady?
5. Ako sa členia variabilné náklady?
6. Čím sú charakteristické fixné náklady?
7. Čo patrí medzi základné rezervy znižovania nákladov?
8. Aké sú možnosti znižovania režijných (nepriamých) nákladov?
9. Akými spôsobmi sa dá kvantifikovať vplyv zmeny objemov výkonov na režijné náklady?

6 Použitá literatúra

1. MAJTÁN, Š. a kolektív: *Podnikové hospodárstvo*, Sprint vfra, Bratislava, 2005
2. KUPKOVIČ, M. a kolektív: *Podnikové hospodárstvo*, Sprint vfra, Bratislava, 1996
3. ARBE, T.: *Náklady podniku (prezentácia)*, Bratislava, 2007
4. LISÝ, J. a kolektív: *Ekonomía v novej ekonomike*, IURA Edition, Bratislava, 2005
5. KUPKOVIČ, M.: *Ekonomický podnikový slovník*, Ekonomická univerzita v Bratislave, 1994